

Investigating Restrictions on Punitive Damages in United States Law

Mohsen Esmaeili¹
Abolfazl Ghaviolbonie²

Punitive damages is an institution that is rooted in common law. although in Iranian law there is a legal letter, but is used only in civil cases against some foreign states, it is not actually accepted in domestic law of Iran. To this occasion, works have been written in Persian language, about the possibility of accepting and rejecting it in Iranian law and in Some of them, the introduction of this legal concept to Iranian law is recommended.

In this regard, attention to the limitations imposed on punitive damages in the United States of America in recent years can be of great help to researchers in this area. Because the review of these restrictions after years of experience in punitive damages in this country has been designed and to address some of the problems caused by punitive damages, especially the criticisms of the unjust enrichment in punitive damages cases and to ignore defendant's rights in these cases. According to the proposition, the entry of punitive damages to Iranian law in its pure form and without such restrictions would be out of the way of planning and wisdom.

In the present article, five of the most important restrictions that apply to punitive damages in the United States, have been attempted to address punitive damages reforms in American law. These restrictions range from the impossibility of claiming punitive damages in four states from the United States to a ceiling for punitive damages in the laws of more than 25 states in the United States, as well as rigorous laws to demonstrate a specific description of a harmful act and Or its subject in the cases of punitive damages, as well as the receipt of part of the punitive damages in favor of the General Fund.

Keywords: Punitive damages, unjust enrichment, standard of proof evidence, fair trial.

---

¹ Associate Professor, Department of Private Law, University of Tehran esmaeili1344@ut.ac.ir

² PhD student in private law, University of Justice (Corresponding Author) abolfazlghavi@gmail.com

بررسی محدودیت‌های خسارت تنبیهی در حقوق ایالات متحد آمریکا

محسن اسماعیلی*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۸/۱۸

ابوالفضل قوی‌البنیه**

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۱۱/۳۰

چکیده

خسارت تنبیهی نهادی ریشه دار در حقوق کامن لا است که اگرچه در حقوق ایران در مورد آن نص قانونی وجود دارد ولی صرفاً در دعاوی مدنی علیه برخی دولت‌های خارجی کاربرد دارد در واقع در حقوق داخلی ایران مورد پذیرش قرار نگرفته است. به این مناسبت آثاری در مورد امکان پذیرش و رد آن در حقوق ایران به زبان فارسی نگاشته شده است و بعضاً ورود این مفهوم حقوقی به حقوق ایران توصیه شده است. در این راستا توجه به محدودیت‌هایی که در کشور ایالات متحد آمریکا در سال‌های اخیر در مورد خسارت تنبیهی اعمال شده است می‌تواند کمک شایانی به پژوهشگران این حوزه بنماید. چراکه بررسی این محدودیت‌ها پس از سال‌ها تجربه اجرای خسارت تنبیهی در این کشور طرح شده است و در راستای رفع برخی از مشکلات ناشی از خسارت تنبیهی به ویژه انتقادات نسبت به داراشدن بلاجهت خواهان در دعاوی خسارت تنبیهی و نیز نادیده گرفتن حقوق خواننده در این دعاوی بوده است. بنابر این گزاره، ورود خسارت تنبیهی به حقوق ایران در شکل خالص آن و بدون اعمال چنین محدودیت‌هایی دور از تدبیر و حکمت قانون گذاری خواهد بود. در مقاله‌ی حاضر با بررسی پنج عنوان از مهم‌ترین محدودیت‌هایی که در ۵۰ ایالت متحد آمریکا و در مورد خسارت تنبیهی اعمال می‌شود، سعی شده تا چهره‌ای از اصلاحات نهاد خسارت تنبیهی در حقوق آمریکا ارائه شود. این محدودیت‌ها در طیف وسیعی از عدم امکان مطالبه خسارت تنبیهی در ۴ ایالت از ایالت‌های آمریکا تا تعیین سقف مالی برای دعاوی خسارت تنبیهی در قوانین بیش از ۲۵ ایالت در آمریکا و نیز قوانین سخت‌گیرانه برای اثبات وصف خاصی از فعل زیانبار و یا فاعل آن در دعاوی خسارت تنبیهی و نیز اخذ بخشی از مبلغ خسارت تنبیهی به نفع صندوق عمومی وجود دارد.

واژگان کلیدی: خسارت تنبیهی، داراشدن بلاجهت، استنادار اثبات دعوا، دادرسی عادلانه.

esmaeili1344@ut.ac.ir

* دانشیار گروه حقوق خصوصی دانشگاه تهران

abolfazlghavi@gmail.com

** دانشجوی دکتری حقوق خصوصی، دانشگاه عدالت (نویسنده مسئول)

مقدمه

مفهوم خسارت تنبیهی از سال ۱۳۷۹ با تصویب «قانون اصلاح قانون صلاحیت دادگستری جمهوری اسلامی ایران برای رسیدگی به دعاوی مدنی علیه دولت‌های خارجی» وارد نظام حقوقی ایران شد. نسخه اولیه آن در سال ۱۳۷۸ در واقع واکنشی بود به پرونده‌های متعددی که در دادگاه‌های کشور ایالات متحد علیه دولت جمهوری اسلامی ایران مطرح شده و احکام بعضاً بسیار سنگینی که این دادگاه‌های علیه دولت جمهوری اسلامی ایران صادر می‌کردند. بنابراین به موجب این قانون به محاکم داخلی ایران صلاحیت داده شد تا به دعاوی علیه دولت‌های خارجی و علی‌الخصوص دولت ایالات متحد رسیدگی نمایند.

با توجه به این که بخش زیادی از احکام صادره را خسارت‌های تنبیهی تشکیل می‌داد و با توجه به این که این نهاد در نظام حقوقی ایران شناسایی نشده بود، برای تأمین هدف اصلی این قانون (اقدام متقابل) در سال ۱۳۷۹ این قانون اصلاح شده و به موجب آن یک بند به عنوان بند سوم به قانون سال ۱۳۷۸ افزوده شد و صلاحیت صدور احکام خسارت تنبیهی علیه دولت‌های خارجی در موارد عمل متقابل به دادگستری جمهوری اسلامی اعطا شد.^۱ این صلاحیت در سال ۱۳۹۰ در ماده ۴ از قانون جدیدی به همین نام برای محاکم دادگستری تصویب شد.

نکته این جاست که با وجود قید عمل متقابل در متن قانون مذکور و اذعان حقوقدانان به این که تصویب قانون فوق به معنی پذیرش نهاد خسارت تنبیهی در حقوق ایران نیست و این صرفاً یک واکنش سیاسی محسوب می‌شود^۲، در تعدادی از آثاری که به زبان فارسی در مورد خسارت تنبیهی نگاشته شده، نشانه‌هایی از گرایش حقوق‌دانان و برخی از پژوهشگران به پذیرش خسارت تنبیهی در حقوق ایران مشاهده می‌شود.^۳

مقاله‌ی پیش رو تلاشی است برای تذکر این نکته که در ایالات متحد که خود دارای بیشترین تعداد پرونده در دعاوی خسارت تنبیهی است، به دلیل ماهیت خاص این نهاد و حواشی و تبعاتی که احکام خسارت تنبیهی به دنبال دارند، محدودیت‌هایی برای دعاوی خسارت تنبیهی ایجاد شده است و بنابراین توصیه به پذیرش یا رد خسارت تنبیهی در حقوق ایران بدون بررسی دقیق این محدودیت‌ها، ممکن نیست.

بنابراین در مقاله‌ی پیش رو پس از طرح مقدمه‌ای کوتاه در مورد زمینه‌ی ایجاد محدودیت در دعاوی خسارت تنبیهی، به بررسی محدودیت‌های پنج‌گانه‌ی خسارت تنبیهی در ایالات متحد آمریکا خواهیم پرداخت.

۱. زمینه‌ی ایجاد محدودیت در خسارت تنبیهی

خسارت تنبیهی یک نهاد با سابقه و ریشه‌دار در نظام حقوقی کامن‌لا است و در کشورهای تابع این نظام حقوقی به صورت عمومی اجرا می‌شود. تعریف عمومی این نهاد به طور کلی این است که خسارت تنبیهی نوعی از خسارت‌های غیر جبرانی است که « به مقیاس بیشتری از آن چه که خسارت واقعی را جبران می‌کند، در جایی که خطا به وسیله شرایط خاصی از جمله خشونت، ظلم، سوءنیت، تقلب، بی احتیاطی، و رفتار تبه‌کارانه خوانده تشدید شده باشد، به خواهان اعطا می‌شود» (بلک، ۱۹۹۰، ص ۳۹۰)

همان‌گونه که پیداست، نهاد خسارت تنبیهی با بر هم زدن مرزهای حقوق کیفری و حقوق مدنی و وارد نمودن عناصر تنبیه و بازدارندگی و عبرت‌آموزی به حوزه‌ی مسئولیت مدنی وضعی را ایجاد می‌کند که در نظام‌های حقوقی با دیده تردید به آن نگریسته می‌شود. بنابراین یکی از جدی‌ترین اشکالاتی که به خسارت تنبیهی وارد است، اینست که به دلیل تعلق آن به حوزه‌ی مسئولیت مدنی و حاکم بودن آیین دادرسی مدنی بر آن، با توجه به این‌که در خسارت تنبیهی قصد تنبیه نسبت به فرد خطاکار در میان است، حقوق خوانده‌ی دعوا رعایت نمی‌شود و دادرسی عادلانه نخواهد بود. (دیویس، ۲۰۱۱، ص ۱۱۲۰)

از سوی دیگر، صدور احکام بسیار سنگین و مبالغ نجومی در پرونده‌های خسارت تنبیهی که گاهی به صد برابر مبلغ خسارت جبرانی نیز می‌رسد، و به دنبال آن مسئله‌ای که طرح می‌شود اینست که خواهان از کجا شایستگی دریافت خسارت تنبیهی را دارد و این به نوعی مسئله‌ی داراشدن بلاجهت خواهان را پیش می‌کشد. (اوون، ۱۹۹۴، ص ۳۹۲)

این دو انتقاد اساسی و انتقادات دیگر نسبت به خسارت تنبیهی در حقوق آمریکا موجب است تا اصلاحاتی در نهاد خسارت تنبیهی صورت بگیرد و خسارت تنبیهی از شکل خالص و اولیه‌ی خود خارج شود.

در مقاله‌ی پیش رو تمرکز اصلی بر وضعیت خسارت تنبیهی در ایالات متحد آمریکا و محدودیت‌های نهاد خسارت تنبیهی در ایالت‌های مختلف این کشور و نیز دیوان عالی ایالات متحد خواهد بود. همچنین تلاش شده است تا تمام منابع به صورت دست اول و از درون قوانین و پرونده‌های حقوقی استناد شود و تا حد امکان از ارجاع به منابع با واسطه خودداری شده است.

۲. اقسام محدودیت

در ادامه پنج نوع از انواع محدودیت‌هایی که برای مطالبه‌ی خسارت تنبیهی در ایالات متحد آمریکا وجود دارد مورد بررسی قرار خواهند گرفت. ذکر این نکته قابل توجه است که در برخی از ایالات متحد آمریکا، خسارت تنبیهی به طور کلی قابل مطالبه نیست که به واسطه رعایت انسجام مباحث در مقاله‌ی حاضر در موضوع محدودیت های خسارت تنبیهی، از ذکر تفصیلی موارد منع مطالبه‌ی خسارت تنبیهی خودداری می‌کنیم.^۴

۱-۲. محدودیت از حیث نیاز به تصریح در قانون

در دو ایالت در کشور آمریکا، امکان مطالبه خسارت تنبیهی در هر دعوا، منوط است به این‌که در قانون صراحتاً مورد آن دعوا در زمره مواردی که مطالبه خسارت تنبیهی مجاز است، ذکر شده باشد. به این ترتیب اگرچه در ایالات متحد به طور کلی امکان مطالبه خسارت تنبیهی در دعاوی مختلف مورد پذیرش واقع شده است ولی این دو ایالت آن را محدود می‌کنند به مواردی که در قانون آن ایالت‌ها صراحتاً ذکر شده باشد.

ایالت لوئیزیانا، از سنت حقوق نوشته پیروی می‌کند و در ماده ۳۵۴۶ از قانون مدنی این ایالت ذکر شده است که احکام خسارت تنبیهی نباید در دادگاه‌ها صادر شود مگر این‌که:

۱. به وسیله قانون ایالتی که رفتار زیان‌آور آن‌جا رخ داده («و» به وسیله قانون ایالتی که یا آسیب در آن‌جا اتفاق افتاده است «یا»^۵ فرد زیان‌زننده مقیم آن‌جاست، مجاز شمرده شده باشد. ۲. به وسیله قانون ایالتی که یا آسیب در آن‌جا اتفاق افتاده است («و» قانون ایالتی که فرد زیان‌زننده مقیم آن‌جاست، مجاز شمرده شده باشد. (قانون مدنی ایالت لوئیزیانا، ماده ۳۵۴۶)

همچنین در پرونده‌ای در سال ۲۰۰۲ قضاوت دادگاه عالی این ایالت چنین جملاتی را در رأی آوردند: «خسارت تنبیهی در لوئیزیانا، منعکس‌کننده اصلی است که از کامن‌لا قرض گرفته شده است، و گرچه به طور ضمنی گاهی در آرای ما مورد شناسایی قرار می‌گیرد، اما در حقیقت یک مورد عجیب و غریب در سیستم حقوقی ماست. تحت قانون لوئیزیانا، خسارت تنبیهی یا سایر خسارت‌هایی که ماهیت تنبیهی دارند، مجاز نیستند، مگر این‌که به موجب قانون صریحاً مجاز شمرده شده باشند.» (موسینگ علیه دوامس، ۲۰۰۲)

در ایالت نیوهمپشایر نیز به موجب قانون این ایالت: «هیچ حکم خسارت تنبیهی در رویه قضایی نباید صادر شود مگر این‌که به نحوی در قوانین موضوعه مجاز شمرده شده باشد.» (مقررات اصلاح شده‌ی نیوهمپشایر، بخش ۱۶:۵۰۷، ۲۰۱۳)

همچنین دادگاه عالی این ایالت در پرونده‌ای اعلام کرد: «در نیوهامپشایر، کارکرد تنبیهی خسارت‌های عبرت‌آموز به بیان‌های گوناگون رد شده است.» «هیچ حکم خسارتی برای تنبیه خواننده یا به عنوان هشدار برای بازدارندگی نسبت به خواننده یا سایر مرتکبین صادر نمی‌شود.» (اوبرت علیه اوبرت، ۱۹۸۷)

در نتیجه در این بخش مواردی را نشان دادیم که امکان مطالبه‌ی خسارت تنبیهی محدود به موارد تصریح شده در قوانین کشور یا قوانین ایالتی شده است.

۲-۲. محدودیت از حیث بالاتر بودن استاندارد ادله‌ی اثبات دعوا

به دلیل ویژگی و حساسیتی که پرونده‌های خسارت تنبیهی دارند، در برخی از ایالت‌های آمریکا آیین دادرسی خاص و ویژه‌ای برای مطالبه‌ی خسارت تنبیهی در نظر گرفته شده که با سایر پرونده‌های شامل خسارات مالی متفاوت بوده و سخت‌گیرانه‌تر است. از این جهت این سخت‌گیری‌ها موجب محدودیت خواهان‌ها و نیز دادگاه‌ها در صدور آرای خسارت تنبیهی می‌شود.

یک نمود بارز این شرایط ویژه و آیین دادرسی خاص در مورد ادله‌ی لازم و کافی برای اثبات دعوی خسارت تنبیهی است. جهت جلوگیری از طولانی شدن این بخش تا حد امکان از رویه قضایی چشم‌پوشی شده و صرفاً به قوانین ایالتی یا لوایح قانونی اشاره شده است. توضیح این‌که در مورد برخی ایالت دیگر نیز می‌تواند رویه قضایی را نشان داد که در عمل این سخت‌گیری در مورد ادله‌ی اثبات دعوا وجود دارد.

به عنوان مثال به نمونه‌هایی از این موارد اشاره می‌شود:

در ایالت آلاباما: برای مطالبه خسارت تنبیهی باید مدرک شفاف و متقاعدکننده‌ای ارائه شود که اثبات کند، خواننده از روی عمد نسبت به خواهان مرتکب ظلم، تقلب، خشونت یا کینه توزی شده است.

در ایالت کالیفرنیا : در رسیدگی بدوی، خواهان باید رفتار متقلبانه، ستمگرانه یا کینه‌توزانه‌ی خواننده را با مدرک شفاف و متقاعد کننده اثبات کند. در مرحله تجدید نظر اگر مدرک فوق معتبر تشخیص داده‌شود، دادگاه تجدید نظر در رأی دادگاه بدوی دخالت نمی‌کند.

در ایالت کلرادو برای مطالبه خسارت تنبیهی نیاز به دلیل قطعی و غیرقابل انکار است.

در ایالت‌های آلاسکا ، آریزونا ، آرکانزاس ، فلوریدا ، جورجیا ، آیداهو ، ایندیانا ، نیوجرسی ، کارولینای شمالی ، کارولینای جنوبی ، داکوتای شمالی ، داکوتای جنوبی ، اوهایو ، اورگون ، تگزاس ، یوتاه ، : برای اثبات خسارت تنبیهی باید مدرک شفاف و متقاعد کننده‌ای ارائه شود. در ایالت آیووا قید راضی‌کننده نیز به این شروط افزوده شده است.

در سه ایالت کانزاس ، کنتاکی ، می‌سی‌سی‌پی : خواهان باید با مدرک شفاف و متقاعد کننده اثبات کند که خواننده در قبال او رفتار متخلفانه، رفتار توأم با بی‌مبالاتی، تقلب یا با سوءنیت انجام داده است.

در ایالت مینسوتا : خواهان باید با مدرک شفاف و متقاعد کننده اثبات کند که خواننده نسبت به حقوق و امنیت دیگران بی‌توجه بوده است.

و در ایالت نوادا : حکم خسارت تنبیهی زمانی صادر می‌شود که با مدرک شفاف و متقاعد کننده اثبات شود که خواننده، در ظلم، تقلب یا کینه‌توزی مقصر است چه صراحتاً و چه به طور ضمنی.

در نتیجه می‌توان گفت که ایالت‌های یاد شده با سخت‌گیری در مورد استاندارد ادله‌ی اثبات دعوا، دعوی خسارت تنبیهی را به شرح یاد شده محدود نموده‌اند. این نوع از محدودیت را می‌توان به عنوان یک آیین دادرسی ویژه یا شرایط خاص استاندارد ادله‌ی اثبات دعوا در نظر گرفت.

دیوان عالی ایالات متحده نیز در پرونده‌های حساس و مهمی که به این نهاد ارائه شده‌اند نظراتی داده است که به نوعی منجر به ایجاد رویه قضایی در این کشور شده اند. یکی از جدی‌ترین مواردی که دیوان عالی ایالات متحده در پرونده‌های خسارت تنبیهی بررسی می‌کند این است که شرط دادرسی عادلانه نقض نشود.

در متمم چهاردهم قانون اساسی ایالات متحده، آمده است که هیچ ایالتی حق ندارد افراد را از حیات، آزادی یا اموالشان محروم کند مگر به موجب دادرسی عادلانه و این مورد به شرط دادرسی عادلانه معروف شده است. همواره در پرونده‌های خسارت تنبیهی این نگرانی وجود دارد که با تعیین مبلغ بیش از حد، افراد به ناحق از بخشی از دارایی خود محروم شوند و شرط دادرسی عادلانه نقض شود. (متمم چهاردهم قانون اساسی آمریکا، ۱۸۶۸)

در یکی از قدیمی‌ترین این موارد در سال ۱۹۹۱ دادگاه عالی حکم کرد که خسارت تنبیهی به تنهایی موجب نقض شرط دادرسی عادلانه نمی‌شود ولی ممکن است تحت شرایط دیگری در پرونده‌های خسارت تنبیهی این شرط نقض شود. خسارت تنبیهی در این پرونده که ۱ میلیون دلار بود ۴ برابر خسارت جبرانی بود و دیوان عالی آن را مغایر شرط دادرسی عادلانه تلقی نکرد. (هسلپ علیه بیمه متقابل اقیانوس آرام، ۱۹۹۱)

در سال ۱۹۹۶ در پرونده گور علیه شرکت بی.ام و شمال آمریکا، خواننده با این ادعا که رأی تنبیهی ناقض قانون اساسی است اقدام به تجدیدنظرخواهی در دادگاه عالی ایالات متحده کرد و دیوان عالی آمریکا برای اولین بار خسارت تنبیهی صادر شده را مغایر با قانون اساسی تشخیص داد و حکم به نقض آن داد. (گور علیه شرکت بی.ام و شمال آمریکا، ۱۹۹۶، ص ۶۱۴)

۲-۴. محدودیت از حیث تعیین سقف مالی برای خسارت تنبیهی در قانون

مبالغ بالای آرای خسارت تنبیهی همواره یکی از جدی‌ترین نگرانی‌ها در مورد این احکام بوده است. به جز قوانین چند ایالت که تصریح کرده‌اند که میزان خسارت تنبیهی باید به صورت معقول و منطقی تعیین شود (همچون ایالت کالیفرنیا) در چندین ایالت به صورت دقیق و متعین سقف مالی برای احکام خسارت تنبیهی تعیین شده است تا مبالغ آن از این سقف بالاتر نباشد. در ادامه برخی از مهم‌ترین محدودیت‌ها نسبت به سقف مالی احکام خسارت تنبیهی که به طور واضح و صریح در قوانین ایالت‌های آمریکا انعکاس یافته است را خواهیم دید. مطابق بخش قبل جهت جلوگیری از طولانی شدن مطالب از ذکر سقف‌های مالی تعیین شده در رویه قضایی خودداری شده و به موارد مصرح در قوانین ایالتی اکتفا شده است.

در ایالت آلاباما «خسارت تنبیهی نباید به میزان بیش از سه برابر خسارت جبرانی یا ۵۰۰ هزار دلار بالغ شود. اگر خواننده دارای شغل کم درآمد باشد (سرمایه کمتر از ۲ میلیون دلار) خسارت تنبیهی نباید بیشتر از ۵۰ هزار دلار یا به میزان بیش از ۱۰ درصد از سرمایه او تعیین شود. اگر مورد خسارت تنبیهی مربوط به خسارت جسمی باشد، میزان خسارت تنبیهی نباید بیش از سه برابر خسارت جبرانی یا بیش از ۱,۵ میلیون دلار تعیین شود.»

در ایالت آلاسکا «خسارت تنبیهی نباید بیشتر از سه برابر میزان خسارت تنبیهی یا ۵۰۰ هزار دلار باشد. اگر اثبات شود که خواننده، عمل زیان‌آور را با انگیزه‌ی کسب سود مادی انجام داده و یا از عواقب ناگوار رفتارش آگاه بوده است، میزان خسارت تنبیهی می‌تواند به ۴ برابر خسارت تنبیهی یا ۴ برابر سود مادی کسب شده یا به میزان ۷ میلیون دلار نیز برسد.» در قانون این ایالت سقفی برای خسارت تنبیهی در مورد کارفرمایان با درجه بندی نسبت به تعداد کارکنانشان نیز مطرح شده است.

در قانون ایالت فلوریدا در بخش دادرسی مدنی آمده است «خسارت تنبیهی نباید بیشتر از سه برابر میزان خسارت تنبیهی یا ۵۰۰ هزار دلار باشد. اگر اثبات شود که خواننده از عمل زیان آور به طور غیر منطقی سود برده است و پیش بینی چنین زیانی را می‌نموده و اختیار لازم را داشته است، خسارت تنبیهی می‌تواند به میزان ۴ برابر خسارت جبرانی یا ۲ میلیون دلار نیز برسد. اگر معلوم شود که زیان زننده قصد صدمه زدن به زیان‌دیده را داشته است سقفی در کار نخواهد بود.»

در ایالت جورجیا نیز سقف مالی به شرح زیر برای خسارت تنبیهی تعیین شده است «اگر خسارت تنبیهی مربوط به عیب ناشی از تولید کالا باشد سقف مالی آن بر اساس میزان خسارت تعیین می‌شود. اگر خسارت تنبیهی مربوط به موردی باشد که خواننده عامداً و به قصد اضرار فعل زیان بار را انجام داده باشد، سقفی وجود نخواهد داشت. در غیر این دو مورد، سقف احکام خسارت تنبیهی در تمام موارد ۲۵۰ هزار دلار خواهد بود.»

در قانون ایالت آیداهو آمده «هیچ قاضی نباید در حکم خسارت تنبیهی به میزان بیش از ۲۵۰ هزار دلار یا بیش از سه برابر خسارت جبرانی حکم صادر کند. اگر در موردی هیئت منصفه صلاحیت صدور حکم خسارت تنبیهی داشت نیز نباید از این محدودیت فراتر رود.»

در ایالت ایندیانا «خسارت تنبیهی نباید بیش از سه برابر خسارت جبرانی یا بیش از ۵۰ هزار دلار صادر شود.»

و در ایالت کانزاس «میزان خسارت تنبیهی باید کمتر از درآمد سالانه‌ی خواننده یا کمتر از ۵ میلیون دلار باشد. ملاک سنجش درآمد سالانه، بیشترین درآمد سالانه‌ی شخص در طول ۵ سال گذشته است. اگر معلوم شود که منفعت خواننده از فعل زیانبار بیش از این مقدار بوده یا انتظار میرفته که بیش از این مقدار باشد، خسارت تنبیهی می‌تواند تا ۱,۵ برابر این منفعت افزایش یابد.»

یکی از مقررات جالب در مورد سقف احکام خسارت تنبیهی قانون ایالت می‌سی‌سی‌پی است، در این قانون به تفکیک سقف خسارت تنبیهی نسبت به سرمایه و دارایی خوانده تعیین شده است: «میزان خسارت تنبیهی نباید از موارد زیر تجاوز کند: ۱. ۲۰ میلیون دلار در جایی که سرمایه خوانده بیش از ۱ میلیارد دلار است. ۲. ۱۵ میلیون دلار در جایی که سرمایه خوانده بین ۷۵۰ میلیون تا ۱ میلیارد دلار است. ۳. ۵ میلیون دلار در جایی که سرمایه خوانده بین ۵۰۰ تا ۷۰۰ میلیون دلار است. ۴. ۳,۷۵ میلیون دلار در جایی که سرمایه خوانده بین ۱۰۰ تا ۵۰۰ میلیون دلار است. ۵. ۲,۵ میلیون دلار در جایی که سرمایه خوانده بین ۵۰ تا ۱۰۰ میلیون دلار است و ۶. دو درصد از سرمایه خوانده در جایی که سرمایه خوانده ۵۰ میلیون دلار یا کمتر است. اگر خوانده دارای سابقه محکومیت بوده یا تحت تأثیر مشروبات الکلی یا مواد مخدر عمل زینبار را انجام داده باشد، این سقف وجود نخواهد داشت.»

در ایالت مونتانا نیز می‌بینیم «میزان خسارت تنبیهی نباید از ۱۰ میلیون دلار یا ۳ درصد از سرمایه‌ی خوانده تجاوز کند.»

در قانون ایالت نوادا نیز بعد از ذکر سقف مالی خسارت تنبیهی استثنائات آن به تفکیک قید شده است «میزان خسارت تنبیهی نباید متجاوز شود از: ۱. سه برابر خسارت جبرانی، اگر خسارت جبرانی ۱۰۰ هزار دلار یا بیشتر باشد یا ۲. ۳۰۰ هزار دلار اگر میزان خسارت جبرانی کمتر از ۱۰۰ هزار دلار باشد. این سقف در موارد زیر اعمال نمی‌شود: ۱. سازنده، فروشنده یا توزیع کننده‌ی کالای معیوب. ۲. بیمه‌گری که به تعهدش عمل نکند. ۳. شخصی که یک قانون فدارل یا ایالتی را نقض کرده باشد. ۴. فردی که به وسیله مواد شیمیایی، رادیو اکتیو یا پسماندهای خطرناک موجب ایراد ضرر شده باشد. ۵. فردی که مرتکب تهمت و توهین شده باشد.»

در ایالت نیوجرسی «خوانده‌ی دعوای خسارت تنبیهی نباید به میزان بیش از ۵ برابر مسؤولیتش در مورد خسارت جبرانی یا بیش از ۳۵۰ هزار دلار مسئول شناخته شود.»

در ایالت‌های کارولینای شمالی و داکوتای شمالی خسارت تنبیهی نباید به ترتیب بیش از ۳ و ۲ برابر خسارت جبرانی یا ۲۵۰ هزار دلار باشد.»

در ایالت اوهایو «در مواردی که خسارت کمتر از ۳۵۰ هزار دلار باشد، خسارت تنبیهی نباید بیش از دو برابر خسارت جبرانی یا ۱۰ درصد از سرمایه‌ی خواننده باشد.»

در ایالت تگزاس «خسارت تنبیهی نباید بیش از دو برابر خسارت جبرانی باشد (حداکثر به میزان ۷۵۰ هزار دلار) و یا ۲۰۰ هزار دلار باشد.»

در ایالت ویرجینیا «خسارت تنبیهی نباید بر ۳۵۰ هزار دلار بالغ شود»

و در نهایت در ایالت ویسکانسین «خسارت تنبیهی نباید بیش از ۲ برابر خسارت جبرانی یا ۲۰۰ هزار دلار باشد.»

در نتیجه در بسیاری از ایالت‌های امریکا خسارت تنبیهی از طریق تعیین سقف مالی به صورت صریح یا ضمنی محدود شده است.

۲-۵. محدودیت از حیث دریافت بخشی از خسارت تنبیهی به نفع صندوق عمومی

در تعدادی از ایالت‌های آمریکا، بخشی از خسارت تنبیهی به موجب قانون ایالتی مستقیماً باید به صندوق عمومی ایالت واگذار شود. باید توجه داشت که این موضوع پیچیده‌ای نیست و علت آن را می‌توان در نظریه‌های اقتصادی برای توجیه خسارت تنبیهی یافت.

توضیح این‌که به دلایل گوناگونی ممکن است فرد، رفتار زیان‌باری را نسبت به افراد زیادی انجام داده باشد ولی از محاکمه و پرداخت خسارت فرار کرده باشد. از جمله این‌که در مواردی اثبات رابطه سببیت یا تقصیر زیان‌زننده بسیار مشکل است.^۶ یا اینکه زیان‌دیده ممکن است با محاسبه هزینه‌های شکایت قانونی به نسبت به خسارتی که متحمل شده از شکایت صرف نظر کند. (پولینسکی و شاول، ۱۹۹۸، ب، ص ۲۲۳)

عدم مسئول شناخته شدن در برخی موارد موجب خواهد شد که مرتکبین شبه جرم و زیان زندگان، محاسبه کنند که ممکن است در اثر زبانی که وارد می‌آورند مسئول شناخته نشوند و این باعث می‌شود تا اقدامات احتیاطی لازم را انجام نداده و در فعالیتشان زیاده‌روی کنند. (کوتر، ۱۹۸۸، ص ۱۱۴۸)

به این دلایل خسارت تنبیهی موجه می‌شود تا نقایص حقوق شبه جرم را بر طرف کند. به این نحو که فردی که نسبت به یک نفر دچار سوءرفتار شده است را چند برابر میزان خسارت جبرانی جریمه می‌کنند تا چنانچه نسبت به دیگری نیز مرتکب این رفتار بوده است عملش بی‌پاسخ نمانده باشد.

با این توجیه، زیان دیده و خواهان یک پرونده‌ی خسارت تنبیهی شایسته دریافت تمام مبلغ خسارت تنبیهی نبوده و به همین جهت نیز ایرادات فراوانی نسبت به دارا شدن بدون جهت خواهان‌های خسارت تنبیهی مطرح شده است. این جاست که به عنوان یک راه حل عادلانه برای این مسئله، در برخی از ایالات آمریکا، بخشی از خسارت تنبیهی توسط صندوق عمومی ایالت دریافت شده و به مصارف عمومی می‌رسد تا هم زیان‌زننده تنبیه شده باشد و هم خواهان بلاجهت دارا نشده باشد.

در این جهت در ایالت ایندیانا تنها ۲۵٪ از مبلغ نهایی خسارت تنبیهی به خواهان پرداخت شده و ۷۵٪ آن به صندوق جبران خسارت قربانیان جرایم خشونت آمیز در ایالت ایندیانا پرداخت می‌شود.

در ایالت پنسیلوانیا ۷۵٪ از خسارت تنبیهی به شخص خواهان پرداخت شده و ۲۵٪ آن به «صندوق دسترسی به خدمات پزشکی و کاهش خطا» پرداخت می‌شود.

در ایالت یوتاه در صورتی که خسارت تنبیهی بیش از ۲۰ هزار دلار باشد، ۵۰٪ مبلغ خسارت تنبیهی (پس از کم کردن هزینه‌های دادرسی و دستمزد وکیل) به حساب صندوق ذخیره‌ی ایالت واریز می‌شود.

همچنین در ایالت آلاسکا نیز به موجب قانون جدید این ایالت در سال ۲۰۱۵ ۵۰٪ از مبالغ خسارت تنبیهی باید به صندوق عمومی ایالت واریز شود. در ایالت میسوری نیز ۵۰٪ خسارت تنبیهی باید به صندوق عمومی ایالت واریز شود.

در ایالت آریزونا نیز هر حکم خسارت تنبیهی در پرونده‌های مربوط به محیط زیست صادر شود به حساب صندوق عمومی ایالت واریز خواهد شد.

بنابراین آخرین نوع از موارد محدودیت خسارت تنبیهی مربوط به جایی است که قانون حکم می‌کند تا بخشی از مبلغ خسارت تنبیهی، در عوض پرداخت به خواهان مستقیماً به حساب صندوق عمومی یا حاکمیت واریز شود و این موضوع از ۲۵٪ مبلغ خسارت تنبیهی تا تمام مبلغ آن را شامل می‌شود.

۳. نتیجه‌گیری

آنچه در مقاله ارائه شد محدودیت‌هایی بود که در ایالات متحد آمریکا نسبت به دعاوی خسارت تنبیهی اعمال می‌شود. چنان‌که در متن اشاره شد، طیف گسترده‌ای از محدودیت‌ها، که در ادبیات حقوقی آمریکا گاهی با عنوان اصلاحات خسارت تنبیهی از آن یاد می‌شود، در این کشور اعمال می‌شود. این طیف، از عدم امکان مطالبه خسارت تنبیهی در برخی ایالت‌ها تا تعیین سقف مالی و نیز اخذ بخشی از مبلغ خسارت تنبیهی به نفع صندوق عمومی، وجود دارد. نکته قابل توجه نیز اینجاست که برخی از این محدودیت‌ها در همین سال‌های اخیر تصویب شده است.

امروز شاید بتوان از این موضوع صحبت کرد که با نهاد جدیدی به نام «خسارت تنبیهی محدود شده» یا «خسارت تنبیهی اصلاح شده» مواجه هستیم که به صورت طبیعی در نقاط گوناگونی که خسارت تنبیهی مورد پذیرش واقع شده است، در حال شکل گرفتن است.

خسارت تنبیهی اصلاح شده یا محدود شده نهادی است که:

۱. شرایط رسیدگی به آن از حیث ادله‌ی اثبات دعوا و وصف فعل زیانبار و نیز شخصیت و انگیزه‌ی مرتکب فعل زیانبار با سایر پرونده‌های مسؤولیت مدنی متفاوت بوده و در مجموع نسبت به آیین دادرسی مدنی سخت‌گیرانه‌تر است. از این جهت، ایرادی که به خسارت تنبیهی در شکل خالصش از حیث عدم رعایت تشریفات سخت‌گیرانه‌ی آیین دادرسی کیفری در راستای حفظ حقوق خواننده‌ی دعوا را مرتفع نموده است.

۲. اشکال وارد بر خسارت تنبیهی در شکل خالصش از حیث داراشدن بلاجهت خواهان را نیز از طریق ۳ ابزار تعیین سقف، شرط دادرسی عادلانه و دریافت بخشی از مبلغ خسارت تنبیهی به نفع صندوق عمومی، برطرف می‌کند. یعنی قوانینی وجود دارند که اولاً فرمولی برای عادلانه شدن خسارت تنبیهی، چه از طریق مقایسه با خسارت جبرانی و چه از طریق مقایسه با سرمایه و دارایی خواننده، ارائه می‌کنند. ثانیاً بخشی از حکم صادر شده را برای مصرف در جهت خیر عمومی جامعه به نفع صندوق عمومی قرار می‌دهند و در نهایت در دیوان عالی ایالات متحد شرط دادرسی عادلانه توجه قرار دارد.

ضروری است تا پژوهشگران در حوزه‌ی خسارت تنبیهی، محدودیت‌های بیان شده در این مقاله را در نظر داشته باشند. این امر برای حقوق ما دو دلالت دارد. یک این‌که پذیرش خسارت تنبیهی در شکل خالصش و بدون هیچ قید و شرطی، بدور از تدبیر است. دومین دلالت آن نیز اینست که می‌توان برخی از نهادهای موجود در حقوق ایران را با نهاد «خسارت تنبیهی محدود شده» مقایسه کرد و بعد در مورد پذیرش و بومی سازی آن یا رد این نهاد تصمیم گرفت.

یادداشت‌ها

(۱) « ماده واحده - برای مقابله و جلوگیری از نقض بیشتر مقررات و موازین حقوق بین‌الملل توسط دولت‌هایی که مصونیت قضائی دولت جمهوری اسلامی ایران را نادیده گرفته و می‌گیرند بند ذیل به‌عنوان بند (۳) به ماده واحده قانون صلاحیت دادگستری

جمهوری اسلامی ایران برای رسیدگی به دعاوی مدنی علیه دولت‌های خارجی مصوب ۱۳۷۸ اضافه می‌شود:

۳ - با توجه به اصل عمل متقابل میزان در تقویم خسارات مادی و معنوی زیان دیدگان و در صورت لزوم خسارات تنبیهی احکام مشابه صادره از دادگاه‌های خارجی خواهد بود. «

۲) به عنوان نمونه نگاه کنید به: داراب پور، مهرباب و سعید سلطانی احمدآباد. فلسفه حقوقی و ماهیت خسارت تنبیهی. مجله حقوقی بین‌المللی، سال ۳۲، شماره ۵۲، (۱۳۹۴)، ص ۷۳

۳) به عنوان نمونه نگاه کنید به نتیجه‌گیری دو مقاله‌ی ذیل: ۱. صادقی مقدم، محمد حسن و جعفر نوری یوشانلوئی، «تحول مسئولیت مدنی در حقوق ایران و فرانسه با تاکید بر شناسایی خسارات غیر ترمیمی»، فصلنامه حقوق (مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی) ۴۱، ۴ (۱۳۹۰). ۲. قاسمی حامد، عباس و علی خسروی فارسانی و فهیمه آقابابایی. خسارت تنبیهی در حقوق ایران. مجله حقوقی دادگستری، دوره ۷۷، شماره ۸۱ (۱۳۹۲)

۴) در ایالت‌های میشیگان، نبراسکا، واشنگتن و پورتوریکو دادگاه‌ها مجاز به صدور احکام خسارت تنبیهی نیستند.

۵) به کاربرد «و» و «یا» دقت کنید.

۶) به‌عنوان مثال: موردی وجود دارد که در آن فردی دچار سرطانی شده که به‌صورت طبیعی هم ممکن است ایجاد شود، لکن ممکن است در اثر مصرف یک ماده سرطان‌زا ایجاد شده باشد که اثبات آن مشکل خواهد بود. همچنین ممکن است مثلاً فردی در یک کارخانه تولید آزیست (که آثار مخربی بر محیط‌زیست دارد و سرطان‌زاست) کار می‌کند و همچنین سیگار می‌کشد، حال اگر این فرد سرطان ریه بگیرد اثبات اینکه این سرطان مربوط به کدام مورد است مشکل است.

کتاب‌نامه

فارسی:

الف) مقالات:

(۱) داراب پور، مهرباب و سعید سلطانی احمدآباد. فلسفه حقوقی و ماهیت خسارت تنبیهی. مجله حقوقی بین‌المللی، سال ۳۲، شماره ۵۲، (۱۳۹۴).

(۲) قاسمی حامد، عباس و علی خسروی فارسانی و فهیمه آقابابایی. خسارت تنبیهی در حقوق ایران. مجله حقوقی دادگستری، دوره ۷۷، شماره ۸۱ (۱۳۹۲)

(۳) صادقی مقدم، محمد حسن و جعفر نوری یوشانلوئی، تحول مسئولیت مدنی در حقوق ایران و فرانسه با تاکید بر شناسایی خسارات غیر ترمیمی، فصلنامه حقوق (مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی) ۴۱، ۴ (۱۳۹۰)

۲. منابع به زبان انگلیسی

الف) کتب و مقالات

- 1) Punitive Damages in Products Liability Action: A comparative Critique of the Puerto Rican and Californian Traditions
- 2) Davis, Melissa Michelle. "Procedural Protections in Punitive Damage Cases: Ensuring that Juries Are Asking the Right Questions About Wealth Evidence." Temp. L. Rev. 81 (2008)
- 3) Owen, David G. "A punitive damages overview: Functions, problems and reform." Vill. L. Rev. 39 (1994)
- 4) black, black's law dictionary, sixth edition, 1990, west publishing co
- 5) Cooter, Robert D. "Punitive Damages for Deterrence: When and How Much." Ala. L. Rev. 40 (1988): 1143.
- 6) Polinsky, A. M., and S. Shavell. "Public Enforcement of law: The New Palgrave Dictionary of Economics and the Law." Volume 3 (1998)
- ۷) Polinsky, A. Mitchell, and Steven Shavell. "Punitive damages: An economic analysis." Harvard Law Review (۱۹۹۸): ۸۶۹-۹۶۲

ب) پرونده‌های حقوقی (case law)

- 1) Aubert v. Aubert, 529 A.2d 909, 914 (N.H. 1987)

- 2) Barr v. Interbay Citizens Bank of Tampa, 649 P.2d 827 (Wash. 1982.)
- 3) BMW of North America, Inc. v. Gore 517 U.S. 559 (1996)C.R.S. § 13-21-102
- 4) Mosing v. Domas, 830 So. 2d 967 (La. 2002)
- 5) Nardelli v. Metro. Group Prop. & Cas. Ins. Co., 277P.3d 789 (Ariz. Ct. App. 2012)
- 6) Pac. Mut. Life Ins. Co. v. Haslip 499 U.S. 1 (1991)

ج) قوانین

- .۱ ALA. CODE ANN. § 6-11
- .۲ ALASKA STAT. § 09.17.020
- .۳ ALASKA STAT. § 09.50.280
- .۴ Ariz. Rev. Stat. § 49-287(J (
- .۵ Ark. Code ANN. § 16-55-207
- .۶ C.R.S. § 13-25-127(2) (2015)
- .۷ CAL. CIVIL CODE § 3294(a (
- .۸ Fla. Stat. Ann. § 768.725
- .۹ FLA. STAT. ANN. § 768.73(1
- .۱۰ Ga. Code Ann. § 51-12-5.1(b
- .۱۱ I.C. § 6-1604(2) (2015)
- .۱۲ Idaho Code Ann. § 6-1604(3
- .۱۳ Ind. Code Ann. § 34-51-3
- .۱۴ Iowa Code § 668A.1.a
- .۱۵ KAN. STAT. ANN. § 60-3701
- .۱۶ KAN. STAT. ANN. § 60-3702
- .۱۷ KY. REV. STAT. 411.184(2
- .۱۸ LA Civ Code 3546
- .۱۹ M.C.A. § 27-1-220(3.
- .۲۰ Minn. Stat. § 549.20(1(a
- .۲۱ MISS. CODE ANN. § 11-1-65
- .۲۲ Mo. Rev. Stat. § 537.675 (3
- .۲۳ N. R.S. § 42.005(1
- .۲۴ N.C. GEN. STAT. § 1D-15(b (
- .۲۵ N.C. GEN.STAT. § 1D-25
- .۲۶ N.D. CENT. CODE § 32- 03.2-11
- .۲۷ N.J.S.A. § 2A:15-5.12
- .۲۸ N.J.S.A. § 2A:15-5.14(b.
- .۲۹ N.R.S. § 42.005
- .۳۰ NH Rev Stat § 507:16

- .۳۱ OHIO REV. CODE ANN. § 2315.21(D)
- .۳۲ OR. REV. STAT. § 31.730
- .۳۳ Pa. Stat. Ann. tit. 40, §1303.505(e.)
- .۳۴ S.C. CODE ANN. § 15-33-135
- .۳۵ S.D. CODIFIED LAWS § 21-1-4.1 (2004)
- .۳۶ Tex. Civ. Prac. & Rem. Code § 41.003
- .۳۷ Tex. Civ. Prac. & Rem. Code § 41.008
- .۳۸ U.S. Const. amend. XIV. 1868
- .۳۹ UTAH CODE ANN. § 78-18-1
- .۴۰ VA. CODE ANN. § 8.01- 38.1
- .۴۱ Wis. Stat. § 895.043(6)

(د) پایگاه‌های اینترنتی (جهت دسترسی به متن کامل پرونده‌ها و قوانین)

<https://supreme.justia.com>

<http://law.justia.com>

<https://www.lawserver.com>

<http://caselaw.findlaw.com/>

<https://www.courtlistener.com>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی